

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ
про результати відвідування
державної установи «Запорізький слідчий ізолятор»
14.10.2025

м. Запоріжжя, 2025

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, на підставі статей 13, 19-1, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 14 жовтня 2025 року групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Запорізький слідчий ізолятор» (далі – установа, СІЗО) (фото 1, 2).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Короткова Юлія Леонідівна, головний спеціаліст Відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Артьоменко Вікторія Вячеславівна, представник громадської організації;

Артьоменко Володимир Сергійович, представник громадської організації.

Установа знаходиться за адресою: вул. Перша ливарна, 36, м. Запоріжжя, Запорізька область, 69011.

Тимчасово виконувач обов'язки начальника установи – Шклярів Євген Анатолійович.

Штатна чисельність персоналу установи становить 207 посад, фактична укомплектованість станом на 14.10.2025 становить 184 особи.

Планове наповнення установи – 773 особи.

У день відвідування у СІЗО утримувалося 223 особи, з них:

ув'язнених – 221 особа (чоловіків – 217, жінок – 4, неповнолітніх – 0);

засуджених – 9 осіб, з них:

засуджених до довічного позбавлення волі – 0 осіб;

засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування установи – 9 осіб.

На оперативно-профілактичному обліку в установі перебувало 5 осіб, з них:

5 осіб – схильних до самогубства та членушкодження;

2 особи – схильних до членушкодження;

3 особи – схильних до самогубства.

У ході відвідування СІЗО представникам групи НПМ надано можливість безперешкодного доступу до усіх приміщень, будівель та споруд, розташованих на території установи.

Групою НПМ проведено опитування 54 ув'язнених та засуджених. Інформація про випадки катувань або жорстокого поводження з ними, до представників групи НПМ не надходила.

Слід зазначити, що керівництвом установи організовано проведення ремонтних робіт для підтримання у належному стані окремих приміщень СІЗО, а саме:

камерних приміщень, які використовуються як дисциплінарний ізолятор (фото 3);

приміщення камер з поліпшеними умовами тримання (фото 4, 5, 6);

приміщення для сушіння та прасування білизни у пральні лазне-прального комплексу (фото 7);
прогулянкових двориків (фото 8).

Попередні зауваження:

попереднє відвідування установи групою НПМ здійснено 08 жовтня 2024 року, за результатами якого представниками групи НПМ вказувалося на наявність порушень прав утримуваних осіб:

порушення права на захист від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання;

порушення права на працю та захист від експлуатації;

порушення права на інформацію

порушення права на достатній життєвий рівень

порушення права на життя

порушення права на професійну правничу допомогу

порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу

інші порушення.

Слід зазначити, що надані за результатами попереднього відвідування окремі рекомендації (зокрема, у частині наявних порушень прав утримуваних осіб на захист від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання; на достатній життєвий рівень тощо) у повному обсязі не виконано, попередньо зазначені окремі недоліки у цілому продовжують мати місце.

Окрім цього, у ході відвідування СІЗО представниками групи НПМ встановлено порушення вимог діючих нормативно-правових актів, невиконання яких буде призводити до порушень прав людини та недотримання міжнародних стандартів поводження із засудженими та особами, узятими під варту.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на захист від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (стаття 5 Загальної декларації прав людини, стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 28 Конституції України).

1. У ході відвідування з'ясовано, що вимоги пункту 8 розділу 5 Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5 (далі – Порядок використання технічних засобів нагляду і контролю), у СІЗО дотримано частково. Частину приміщень установи (зокрема, камерні приміщення збірного відділення, сходові клітини, службові та підсобні приміщення адміністративного корпусу, структурні дільниці СІЗО тощо) не обладнано системами відеоспостереження.

У доповіді Європейського комітету із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню Уряду України за наслідками проведеного візиту 4 - 13 серпня 2020 року до України [CPT/Inf (2020) 40] зазначено, що застосування відеозаписів за допомогою стаціонарних та портативних приладів є потенційною та важливою гарантією проти жорстокого поводження, а також корисним заходом безпеки.

Зазначене створює ризики неналежної фіксації можливих випадків фізичного впливу чи інших неправомірних дій з боку персоналу установи або утримуваних осіб.

Порушення права на працю та захист від експлуатації (стаття 23 Загальної декларації прав людини, стаття 43 Конституції України)

2. У трудових договорах, які укладаються із засудженими, не передбачено належних умов для праці засуджених. Зокрема у вказаному документі не визначено робоче місце працівника та не вказано, якими необхідними для роботи засобами роботодавець має забезпечити робітника. Виявлені недоліки свідчать про порушення вимог пункту 3.1 розділу III Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5.

Порушення права на інформацію (стаття 34 Конституції України, стаття 5 Закону України «Про інформацію»)

3. У порушення вимог пункту 2 глави 3 розділу VIII ПВР СІЗО окремі камери, жилі приміщення, бібліотека, кімната для виховної роботи, палати медичної частини (лікарняного закладу), карцери та коридори прогулянкових двориків установи у повному обсязі не радіофіковані.

Таким чином, у порушення вимог правила 24.10 ЄПП засуджені та ув'язнені не мають можливості регулярно одержувати інформацію про суспільні події по радіо.

4. У порушення вимог пункту 2 глави 3 розділу VIII ПВР СІЗО та Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення), в установі відсутній клуб.

Унаслідок цього масові заходи із засудженими, які залишені в установі для роботи з господарського обслуговування, проводяться у непристосованих для цього приміщеннях, що не відповідає встановленим вимогам щодо організації виховного процесу та дозвілля в установах виконання покарань.

Порушення права на достатній життєвий рівень (стаття 25 Загальної декларації прав людини, стаття 48 Конституції України)

5. Під час вивчення стану обладнання лазне-прального комплексу (далі – ЛПК) установи виявлено ряд порушень вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань

та слідчих ізоляторів, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про організацію лазне-прального обслуговування).

Відповідно до пункту 2.11 розділу II Положення про організацію лазне-прального обслуговування, у приміщеннях лазні та пральні повинна бути облаштована припливно-витяжна система вентиляції з механічним спонуканням, яка має вмикатися та працювати протягом усього робочого дня, забезпечуючи необхідну кратність повітрообміну згідно з вимогами Державних будівельних норм України «Будинки і споруди. Підприємства побутового обслуговування (ДБН В.2.2-11-2002)», затверджених наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 01.03.2002 № 45. Разом з тим, у пральні ЛПК установи відсутня припливно-витяжна система вентиляції з механічним спонуканням, що є порушенням вимог зазначеного пункту Положення та не забезпечує належних санітарно-гігієнічних умов у робочому приміщенні.

6. У відповідності до вимог пункту 4 розділу IV Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю, сигналізаційна система виклику застосовується для надання можливості особам, узятим під варту, та засудженим здійснити виклик персоналу і складається із кнопок, які встановлюються у камерних приміщеннях, та індикаційної панелі, що відображає інформацію про стан кнопок.

У порушення вимог вищезазначеної норми Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю, а також вимог правила 18.2 ЄПП, всі камери режимних корпусів №№ 1-4 установи сигналізаційною системою виклику, яка дозволяє засудженим та ув'язненим негайно встановлювати контакт із персоналом, у повному обсязі не обладнані.

Відсутність сигналізаційної системи виклику позбавляє можливості утримуваних осіб повідомляти персоналу установи про виникнення позаштатних ситуацій.

7. Під час перевірки стану обладнання приміщень збірного відділення установи встановлено порушення вимог Норм забезпечення, що порушує права осіб, узятих під варту, на достатній життєвий рівень. Так, в збірному відділенні відсутня кімната для роздачі їжі, зберігання продуктів харчування і миття столового посуду.

У приміщеннях №№ 6 та 7 відсутнє опалення, у приміщеннях №№ 6 та 8 відсутній санвузол, а також у всіх дев'яти приміщеннях для тимчасового перебування осіб, узятих під варту, відсутні стіл та полиця настінна для туалетних речей. Згідно з наказом установи від 07.07.2025 «Про визначення камер збірного відділення для розміщення ув'язнених» приміщення №№ 6 та 8 використовуються виключно в якості побутових приміщень. Приміщення № 7 використовується для розміщення ув'язнених та засуджених, які прибувають та вибувають з установи, не більше ніж 2 години.

8. Під час відвідування камерного приміщення № 15 представниками групи НПМ встановлено, надмірну загратованість вікна та неналежний рівень штучного освітлення (фото 9). Зокрема, під час огляду освітленість становила 12.6 люкс, тоді як відповідно до додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель» Державних будівельних норм України В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних та житлових кімнат повинна становити 150 люкс.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерному приміщенні здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

9. Під час відвідування окремих камерних приміщень установи встановлено їх незадовільний санітарно-гігієнічний стан, наявність ознак плісняви та потребу в проведенні ремонтних робіт (фото 10, 11, 12).

Порушення права на життя (стаття 3 Загальної декларації прав людини, стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 27 Конституції України)

10. Під час відвідування установи групою НПМ встановлено відсутність укриття, призначеного для захисту засуджених та ув'язнених в особливий період, що свідчить про порушення вимог частини четвертої статті 32 Кодексу цивільного захисту України. Такий стан речей створює реальну загрозу життю та здоров'ю осіб, які утримуються в установі, оскільки вони позбавлені можливості перебувати в безпечних умовах під час оголошення повітряної тривоги внаслідок актів військової агресії російської федерації проти України.

11. У відповідності до вимог пункту 2 розділу III Правил пожежної безпеки в Україні в установі дерев'яні елементи горищних покриттів (крокви, лати) будівель повинні оброблятися засобами вогнезахисту, які забезпечують відповідну вогнезахисну ефективність. Крім того, не рідше одного разу на рік комісія установи повинна проводити перевірку стану вогнезахисного покриття (просочення) з оформленням акта перевірки технічного стану вогнезахисного покриття (просочення).

Разом із тим, групою НПМ встановлено, що, в порушення вимог Правил пожежної безпеки в Україні, зазначені заходи з вогнезахисту не здійснювалися протягом тривалого часу – близько п'яти років через брак фінансування.

12. Крім того, встановлено, що в порушення вимог підпункту 1.2 пункту 1 розділу V Правил пожежної безпеки в Україні, адміністративні будівлі, гуртожитки для засуджених, а також інші будівлі, приміщення та споруди установи не обладнані системою автоматичної пожежної сигналізації в повному обсязі, що свідчить про неналежне виконання вимог пожежної безпеки.

Порушення права на повагу до приватного життя (стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 32 Конституції України)

13. У СІЗО здійснюється цілодобове відеоспостереження за ув'язненими та засудженими у камерних приміщеннях, де вони перебувають (фото 13).

Європейський комітет у своїх доповідях постійно наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на приватне життя і робить увесь режим ще більш тяжким. У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що цілодобове відеоспостереження в камерних приміщеннях за ув'язненими є порушення вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Case of Gorlov and others v. Russia» (заява № 27057/06, № 56443/09 і № 25147/14)).

14. Під час огляду камерних приміщень №№ 95 та 71 встановлено порушення вимог підпункту 1 пункту 2 розділу III Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО) та статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного життя.

У зазначених камерних приміщеннях ліжка розміщені впритул одне до одного, що не забезпечує утримуваним особам належного особистого простору та суперечить правилу 18.1 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП) (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць Ради Європи) (фото 14, 15).

Порушення права на професійну правничу допомогу (стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 59 Конституції України)

15. У ході конфіденційного спілкування з утримуваними особами, деякі з них повідомили про неналежну якість правничої допомоги, яка надається адвокатами Південно-Східного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги. Згідно зі статтею 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення» та статтею 14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», особам, взятим під варту, гарантується право на правничу допомогу, конфіденційні юридичні консультації (побачення) із захисником (захисниками) у кримінальному провадженні, адвокатом (адвокатами), юристом (юристами).

Згідно із статтею 3 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», право на безоплатну правничу допомогу – гарантовано Конституцією України можливість громадянина України, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правничу допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правничу допомогу у випадках, передбачених цим Законом.

Так, ув'язнений С. повідомив, що призначений йому адвокат А. відмовився від спілкування та фактично не надає правничої допомоги. Інший засуджений, який побажав зберегти конфіденційність своїх персональних даних, зазначив, що призначений йому адвокат Б. не відповідає на телефонні дзвінки та жодного разу не відвідав його у СІЗО.

Таким чином, якість надання правничої допомоги зазначеним особам не відповідає Стандартам якості надання безоплатної вторинної правничої допомоги у кримінальному процесі, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 25.02.2014 № 386/5, та статті 3 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу».

Інші порушення

16. Персонал відділу нагляду і безпеки СІЗО несе службу упродовж 24 годин за графіком «доба через три доби», що спричиняє підвищену фізичну втому та емоційне виснаження працівників.

Європейський комітет у пункті 93 двадцятої Загальної доповіді [CPT/Inf (2024) 20] зазначає, що існуюча система позмінної роботи, яка вимагає від пенітенціарного персоналу працювати по 24 години на добу, є недосконалою за своєю суттю і негативно впливає на професійні стандарти.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Державній установі «Запорізький слідчий ізолятор»:

1. Провести аналіз виявлених порушень у діяльності установи та розробити план заходів, спрямований на їх усунення та запобігання повторному виникненню у подальшій роботі.

2. Забезпечити приведення обладнання та функціонування системи відеоспостереження в установі у відповідність до вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю.

3. Забезпечити приведення трудових договорів, укладених із засудженими, у відповідність до вимог пункту 3.1 розділу III Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5.

4. Вжити дієвих заходів щодо усунення виявлених порушень у частині забезпечення засудженим та ув'язненим можливості регулярно одержувати інформацію про суспільні події по радіо, а також дотримання порядку організації дозвілля ув'язнених та засуджених.

5. Облаштувати у пральні ЛПК установи припливно-витяжну систему вентиляції з механічним спонуканням.

6. Забезпечити приведення обладнання та функціонування сигналізаційної системи виклику в установі у відповідність до вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю.

7. Привести обладнання приміщень збірного відділення установи до вимог Норм забезпечення та міжнародних стандартів.

8. Забезпечити належний рівень природного і штучного освітлення у камерних приміщеннях СІЗО.

9. Забезпечити дотримання правил санітарії та гігієни в камерних приміщеннях для ув'язнених та засуджених.

10. Вжити заходів для облаштування в установі укриття відповідно до вимог чинного законодавства, забезпечивши належний рівень безпеки для засуджених та ув'язнених.

11. Вжити дієвих заходів щодо усунення та недопущення у подальшому виявлених в установі порушень вимог Правил пожежної безпеки в Україні.

12. Вжити додаткових заходів щодо створення належних умов для реалізації права ув'язненим та засудженим на приватність та особистий простір.

13. Налагодити взаємодію з Південно-Східним міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги щодо покращення роботи з надання правової допомоги засудженим.

14. Розглянути можливість перегляду графіку несення служби персоналом відділу нагляду і безпеки СІЗО з урахуванням рекомендацій, викладених у пункті 93 двадцятої Загальної доповіді Європейського комітету.

15. Під час щоденних інструктажів чергової зміни увагу працівників установи звертати на гуманне ставлення до засуджених та ув'язнених.

До звіту додаються: фотознімки на 3 арк.

Керівник групи НПМ
Головний спеціаліст Відділу сприяння
роботі регіональних представництв
Секретаріату Уповноваженого Верховної
Ради України з прав людини

Юлія КОРОТКОВА

Фотознімки до звіту

Фото 1

Фото 2

Фото 3

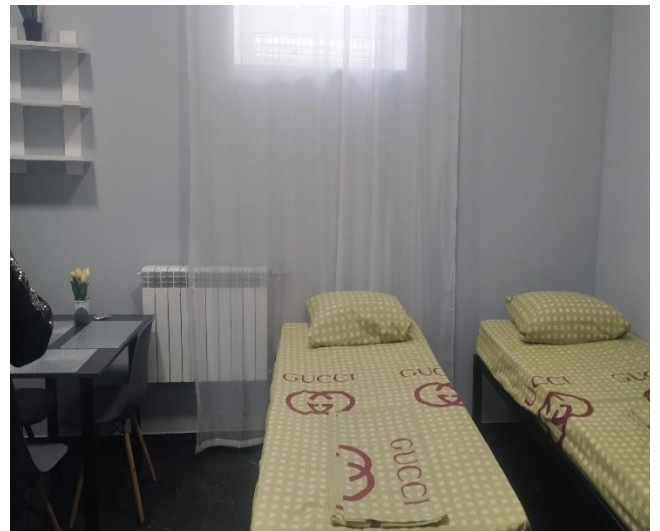

Фото 4

Фото 5

Фото 6

Φοτο 7

Φοτο 8

Φοτο 9

Φοτο 10

Φοτο 11

Φoto 12

Φoto 13

Φoto 14

Φoto 15